

Bogna Kędzierska

"Symbioza i autonomia. Trauma symbiotyczna i miłość bez uwikłań",
Franz Ruppert, tł. Zenon Mazurczak,
Warszawa 2012 : [recenzja]

Civitas Hominibus : rocznik filozoficzno-społeczny 7, 161-163

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogna Kędzierska

Franz Ruppert, *Symbioza i autonomia. Trauma symbiotyczna i miłość bez uwikłań*

Warszawa: Wydawnictwo Czarna Owca, 2012 (ss. 311, ze wstępem autora, spisem treści i literaturą przedmiotu), tłumaczenie: Zenon Mazurczak

Trauma – to pojęcie, które powszechnie gości w języku naukowym i potocznym od około trzydziestu lat, chociaż samo zjawisko znane jest ludzkości prawdopodobnie od początku jej istnienia. Ludzie zawsze doświadczali skutków wynikających z przeżywania szczególnie silnego stresu, chociaż najczęściej niejasna była dla nich ich przyczyna i dynamika.

Już w opisie podróży Odyseusza – weterana wojny trojańskiej – możemy odnaleźć opis psychologicznych konsekwencji doświadczeń wojennych bohatera Odysei: powracające do świadomości dramatyczne sceny walk oraz poczucie winy, które współcześnie określa się jako „poczucie winy ocalałego”. I to właśnie skutki doświadczeń związanych z okrucieństwem wojny stały się podstawą do bardziej systematycznego opisu i analizy reakcji psychologicznych, które w efekcie zostały ujęte w jeden spójny syndrom. W ramach tego syndromu najczęściej wskazuje się na takie objawy, jak: zaburzenia snu, ponowne przeżywanie traumatycznego doświadczenia w koszmarach sennych lub w powracających na jawie wyobrażeniach, poczucie zobojętnienia i wyobcowania, ale także cały szereg niespecyficznych zaburzeń fizjologicznych i psychologicznych.

Przełomem w badaniach nad skutkami trudnych, zagrażających życiu zdarzeń było w 1980r. wprowadzenie do obowiązującej w USA klasyfikacji zaburzeń psychicznych nowej jednostki chorobowej, określanej jako zaburzenie po stresie traumatycznym PTSD (*posttraumatic stress disorder*). Początkowo traktowano jako przeżycia traumatyczne tylko

sytuacje szczególnie dramatyczne, takie jak walka na froncie, klęski żywiołowe, napady kryminalne. Z czasem rozszerzono rozumienie sytuacji traumatycznej o nagłą śmierć bliskiej osoby, bycie świadkiem zabójstwa lub zagrożenia życia bądź uzyskanie informacji o zagrażającej życiu chorobie¹. Zaczęto podkreślać subiektywne reakcje osoby, takie jak intensywny strach, poczucie bezradności lub zgrozy².

Wyodrębnienie oraz opisanie specyficznego zaburzenia w postaci zespołu stresu pourazowego (PTSD) pozwoliło zebrać dane, które wskazują, że jest on współcześnie jednym z najczęstszych zaburzeń psychicznych, obok uzależnienia od substancji psychoaktywnych i depresji³.

Franz Ruppert, autor prezentowanej książki, od około dziesięciu lat łączy terapeutyczne wsparcie dla osób, które borykają się z różnymi zaburzeniami psychicznymi, konsekwencjami doświadczeń traumatycznych z refleksją badawczą i próbą stworzenia modelu funkcjonowania strauumatyzowanej osobowości. W swojej najnowszej książce, która dzięki Wydawnictwu Czarna Owca, a przede wszystkim dzięki autorom serii wydawniczej „Terapia Traumy” – Zenonowi Mazurczakowi i Małgorzacie Sieczkowskiej, właśnie pojawiła się na rynku księgarskim, prezentuje pewne podsumowanie swoich kilkuletnich doświadczeń i przemyśleń.

W diagnozowaniu zespołu stresu pourazowego PTSD w opracowaniach diagnostycznych i badawczych zasadnicze jest określenie, jaki zewnętrzny czynnik etiologiczny, który można obiektywnie ustalić, stał się stresorem traumatycznym. Ruppert, obok klasycznych stresorów traumatycznych, związanych z lękiem przed śmiercią i z bolesną stratą, wyodrębnił traumę więzi oraz traumy w systemie więzi. Jest to zupełnie nowatorskie podejście do potencjalnych przyczyn traumy, możliwe dzięki wykorzystywaniu przez autora w pracy terapeutycznej, znanej już stosunkowo powszechnie, ale bardzo kontrowersyjnej, metody ustawień systemowych. Wykorzystując metodę ustawień systemowych za pomocą reprezentantów można ujawnić szczególnie relacje panujące w systemach rodzinnych oraz ich powtarzające się wzory na przestrzeni wielu pokoleń⁴.

W oparciu o obserwacje podczas pracy terapeutycznej z pacjentami Ruppert stworzył po pierwsze trójwymiarowy model osobowości rozszczepionej po traumie, który pomaga zrozumieć specyficzne objawy potraumatyczne. W swojej książce szczegółowo prezentuje opis wyodrębnionych w wyniku rozszczepienia potraumatycznego części osobowości oraz wyjaśnia, w jaki sposób wykorzystywać trójwymiarowy model osobowości w pracy ustawieniowej. Po drugie wyjaśnia, w jaki sposób należy rozumieć traumę więzi oraz traumę w systemie więzi⁵, które uzupełnił o perspektywę traumy symbiotycznej.

¹ American Psychiatric Association, *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV*; 1994, s. 427–429.

² M. Lis-Turlejska, *Traumatyczne zdarzenia i ich skutki psychiczne*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN, 2005.

³ R. Bryant, A. Harvey, *Zespół ostrego stresu*, Warszawa: PWN, 2003.

⁴ W Polsce ukazało się wiele pozycji opisujących metodę ustawień rodzinnych, zarówno autorstwa jej twórcy Berta Hellingera, jak i wielu uznanych terapeutów niemieckich.

⁵ Po raz pierwszy autor wyodrębnił i opisał traumę więzi oraz traumę w systemie więzi w niepublikowanej w Polsce książce *Trauma, Bindung und Familienstellen*, 2005.

Najprościej można powiedzieć, że strauumatyzowani rodzice „przekazują w spadku” swoim dzieciom swoje strauumatyzowane struktury psychiczne. Dzieje się to w różny sposób:

- Niemowlęta z potrzeby symbiotycznego kontaktu ze swoimi rodzicami nieświadomie wyczuwają ich zdysocjowane uczucia traumatyczne, wiążą się z nimi, ponieważ są to ich najsilniejsze stany uczuciowe, a także z powodu braku innych, „autentycznych” uczuć rodzicielskich.
- Niekiedy stłumione uczucia traumatyczne rodziców wybuchają mocno i wręcz zalewają dziecko.
- Rodzicielski styl wychowania jest zdominowany przez mechanizmy ochronne służące przetrwaniu:
 - dzieci są nadto chronione przed niebezpieczeństwami, które realnie nie istnieją i należą np. raczej do przeszłości wojennej rodziców;
 - dzieci są zaniedbywane i nie są ochraniające, gdy „traumatyczna ślepotą” rodziców nie pozwala rozpoznać realnego niebezpieczeństwa (np. gdy matka przeżyła nadużycie seksualne i nie widzi, że jej córka jest seksualnie wykorzystywana).

Z powodu strauumatyzowanych rodziców dzieci od początku swojego rozwoju wchodzą w szczególną relację, którą autor określa mianem traumy symbiotycznej. Dzieci w egzystencjalnej zależności od strauumatyzowanej matki nie są w stanie wytworzyć z nią bezpiecznej i dającej oparcie więzi emocjonalnej. Dlatego muszą wyprzeć swoje pierwotne lęki, tj. lęk przed opuszczeniem i śmiercią, a w zamian, w symbiotycznej potrzebie bezpieczeństwa i oparcia u rodziców, identyfikują się z mechanizmami przetrwania.

Po trzecie Ruppert podaje wskazówki, jak można wykorzystać ustawienia systemowe do uruchomienia procesu „wewnętrzne uzdrowienia”, w którym istotne jest uznanie przez pacjenta symbiotycznej identyfikacji ze strauumatyzowanym rodzicem oraz przejście przez kryzys tożsamości związany z uświadomieniem sobie, w jakiej części nasza osobowość składa się z przejętych traum i strategii przetrwania.

Książka Franza Rupperta, prezentująca zarówno spójny model teoretyczny, jak i praktyczne wskazówki do pracy terapeutycznej, jest ciekawą i ważną propozycją dla psychoterapeutów, a dzięki niezwykle pięknemu i prostemu językowi (szczególnie uznanie należy się tłumaczowi Zenonowi Mazurczakowi) oraz ilustrowaniu każdego etapu wywodu teoretycznego przykładami konkretnych historii pacjentów, może stać się interesującą i inspirującą literaturą dla każdej osoby próbującej zrozumieć zagadkowe zachowanie człowieka.

Bibliografia

American Psychiatric Association, *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV*; 1994, s. 427–429.

Bryant R., Harley A., *Zespół ostrego stresu*, Warszawa: PWN, 2003.

Lis-Turlejska M., *Traumatyczne zdarzenia i ich skutki psychiczne*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN, 2005.

Ruppert F., *Trauma, Bindung und Familienstellen*, 2005.